

Михаил Булгаков Приче

Превела

НАДА УЗЕЛАЦ

БУКФОРМ®

СОВЈЕТСКА ИНКВИЗИЦИЈА

Из бележнице репортера

1.

Последњи, завршни злочин који су починили целати Че-ка, кад је у одједном стрељано 500 људи, некако је собом заклонио дугу серију злочина, којима је у Кијеву обиловао рад чекиста, током 6–7 месеци.

Саопштења у бољшевичкој штампи доносе у Кијеву цифру која не премашује 800–900 стрељања. Али осим имена с крвавог списка, свакодневно се стрељају десетине и стотине људи.

И већина тих жртава остала је непозната, без имена... Имена им, Ти, Господе, упамти...

Осим мучилишта у Садовој 5, које је већ привукло општу пажњу – већину убистава, по причама оних које су држали у заточеништву, изведено је у мрачном подруму, испод виле кнеза Урусова, у Јекатерининој бр. 16.

Несрећне жртве одводили су једну по једну у подрум, где су им наређивали да се скину голи и да легну на хладан камени под, сав натопљен локвама људске крви, распрснутим мозговима, чизмама здробљеним људском јетром и желуцем... И у људе,

који су голи лежали на поду, лицем заривеним у земљу, пуцали су из непосредне близине распрскавајућим мецима, који су у потпуности разносили лобању и изобличавали је до непрепознатљивости.

Многи од заточеника, уосталом, причају о језивој кијевској чекисткињи, Тереховој, жени некаквог морнара, чија је омиљена ствар била – да своју жртву дуго држи у самртном страху и ужасу, узимајући је на нишан, пре него што је докрајчи. Тај совјетски Маљута Скуратов, пуцајући у осуђенике, намерно је промашивао, и тек после целе десетине хитаца, разносио им главу последњим...

Слање у злогласни подрум такође се често примењивало као посебан вид префињеног мучења с циљем да се од затвореника изнуди потребно признање или исказ. Мученика су држали голог на хладном, клизавом поду, на нишану и хицима који „промашују“, сат и више... И како се често догађало да су после тога младе и зреле људе враћали у ћелију као оседеле старце, с дрхтавим рукама, с млитавим убледелим лицима и замућеним очима...

На такав начин извлачили су исказе од затвореника. А ево случаја, који показује какве су мере предузимали у Че-ка да спрече покушаје бекства затвореника. Налазећи се у једној од соба друга тужиоца, Д. је, док су га изводили с испитивања, покушао да побегне и убио га је његов пратилац. Као упозорење осталим затвореницима из те исте собе, тело Д. било је обешено споља, изнад самог прозора собе, где је висио неколико дана с натписом: „Тако ће проћи свако ко покуша да побегне.“

Бунило без премца представља случај чиновника Солнцева.

Солнцев је без икаквог доказа и основа био осумњичен <да> је хтео да разнесе складиште муниције и барутану у Дарници. Током неколико недеља њега су из дана у дан подвргавали чудовишним, нељудским мукама и злостављању, од којих је он полудео. И затим су Солнцева, болесног, помућеног разума, умирућег, згњеченог, у последњем стадијуму лудила, стрељали на очиглед групе других затвореника, ухапшених по тој истој ствари...

Млади студент Бравер, чије је презиме објављено као четрнаесто у последњем списку, био је осуђен на стрељање у оквиру црвеног терора, као син добростојећих родитеља. Несрећног младића, над којим су се беспошtedно изругивали као „правим, чистокрвним буржујем“, последњих његових дана неколико пута су из забаве отпуштали кући, а на сам дан стрељања, дежурни командант објавио му је „коначно, право“ ослобађање и наредио му да покупи ствари. Пустили су га на слободу...

Али чим је обрадовани и озарени младић прешао праг страшне тамнице, њега су, пакосно се ки-коћући, вратили натраг и повели на стрељање...

Али таквих чињеница је, свакако, на десетине и стотине. И комисија за истраживање крвавих злочина чекиста дужна је да их открије, да их прикупи заједно и пружи потпуну слику инквизиторског „рада“ совјетске специјалне војске.

Мих. Б.

2.

У „раду“ чекиста запрепашћује не само њима својствена префињеност, истанчана садистичка окрут-

ност. Запрепашћује свеопшта, изузетна безобзирност у опхођењу са живим људским материјалом. У очима господара злостављања из Че-ка није било ничег јефтинијег од људског живота.

По причама лица, задржаних код чекиста, неретко је било случајева да су људи стрељани једноставно да се заокружи укупна цифра за дан, да се добије паран број итд.

Веома чести такође су били случајеви кад су затворени стрељани без било каквог испитивања. Догодило се да је ухапшени у затвору провео месец, месец и по дана, па и више – нико га није испитивао, нико га није помињао, све док га једног лепог дана неочекивано нису позвали и одмах повели на клање...

У канцеларијама Че-ка, непрестано су водили две књиге, од којих се једна звала „књига прихода“, а друга – „књига расхода“. У прву су уносили презимена ухапшених, онако како су их доводили, у другу – презимена оних које су стрељали чекисти. Потпуно одвојено вођен је списак пуштених на слободу. Сходно томе, у употреби крвника из Че-ка није постојала реч „стрељати“; уместо ње у жаргон чекиста уведена је реч – „расходовати“: тако, на пример, „пуштен у расход“, њега су „расходовали“ итд.

Било је такође у совјетским затворима места за случајеве стрељања „грешком“. На тај кобан начин, на пример, по изјавама родбине, стрељан је народни учитељ – Украјинац из Васиљковског среза, Антон Прусаченко, уместо свог презимењака Андреја Прусаченка, оптуженог за бандитизам.

Јеврејки из Слоботке, Дорфман, „централни извршни комитет“ издао је уверење о томе да она

„ужива право на паушални износ из Совјетске државне благајне у износу од 5000 рубаља, због тога што јој је мужа случајно (*sic!*) стрељала“ кијевска губернијска Че-ка. Дорфман, који је задржан због спекулисања „царским“ новцем, био је стрељан уместо извесног Дорстмана, Немца-колонисте, који је био оптужен за учешће у једном од партизанских одреда на Волињи. Грешка је била исправљена тако што је, чим је то примећено, пресуда била поново спроведена, овог пута већ над правим Дортсманом.

Уосталом, бићемо неправични ако кажемо да људске главе чекисти уопште нису ценили. Кад је одред Црвене армије при Че-ка, одбио да испуњава донекле учестале смртне казне својих претпостављених, била је састављена специјална група стрелаца, у коју су улазили првенствено Кинези и Летонци, укључујући четири жене: „озлоглашена“ Роза Шварц, некаква Јегорова, и две Летонке, чија презимена још нису разјашњена. Крвавим „специјалцима“ исплаћивано је по 100 рубаља за сваку главу, а међу њима је било и таквих којима се понекад догађало да за ноћ „накупе“ од 1000 до 1500 рубаља. Неки затвореници причали су о Кинезу, по имену Нијан Чу, који је таквим „трудом“ згрнуо себи прилично масну своту. Достојна пажње, као савршено нова за наше време, али позната историја средњег века, чисто инквизициона, процесна форма ислеђивања, коју су широко примењивали следбеници из Че-ка. Оптужба се односила не само на ово или оно стварно учињено дело, не само на покушај или разоткривену намеру, него такође и на савршено непостојећи преступ, који би, према

некаквим претпоставкама, дато лице ипак „могло да изврши.“

Ево, на пример, околност из саслушања месног професора историје С***, које је спровођено више месеци у Бу-Че-ка, због сумње у одржавање везе са штабом генерала Деникина:

– Вама је генерал Деникин лично познат, познајете га или не? – пита следник.

– Име генерала Деникина, мени је, као и сваком интелектуалцу, познато из новина, лично нисам имао част да се упознам с њим.

– Да, али ваше звање и положај то не искључују, премда чињенични подаци као да и не пружају довољно поткрепљења.

Даље, следник-чекиста чита цео списак лица, која заузимају важне положаје у штабу главнокомандујућег.

– А та лица су вам позната?

– Први пут чујем за њих.

– Опште узев, ја немам прецизне податке који говоре о томе да сте познавали и одржавали везу с тим лицима, али такође немам основане доказе да ви њих уопште не познајете. А у таквим околностима, признаћете, није искључена могућност, јер ви сте могли...

– За шта сам ја уопште оптужен? Како формулишете оптужбу против мене? – прекиде га професор.

– За то што сте, будући да познајете и одржавате везу с генералом Деникином и његовим најближим сарадницима, ви њима достављали податке о ситуацији на бојишту; или, ако ова ситуација не може да се потврди чињеницама, онда за то што

сте ви то могли да урадите. Јер ви сте – професор, а професор, познато је, по својим уверењима, није кадет-левичар, дакле, ви сте, несумњиво, деникиновац, а због тога је више него вероватно да сте били у вези с генералом Деникином и предавали му потребне податке...

Неколико дана после овог испитивања, С*** је, само на основу онако двосмислених логичких конструкција био осуђен на смрт стрељањем, од чега се спасао само захваљујући чистој случајности, која није имала директне везе с његовим случајем.

Мих. Б.

3.

Играјући улоге „културних и хуманих“ прегалаца, Раковски и Мануиљски, испоручујући затворенике, понекад су покушавали да обуздају крваву полет чекиста, али је Лацис, играјући улогу малог Фукеа Тјенвила и налазећи се у непријатељским односима с „председником совјета народних комесара“ и његовим замеником, настојао да увек иде својим путем, предузимајући мере за то да вести о хапшењу виђених људи у граду никад не стигну до „совјета народних комесара“ и да се донете пресуде извршавају без одлагања и у најкраћем року.

Код многих, задржаних у затвору, постоји уверење да су ова „трвења“ одиграла своју кобну улогу у случају убиства покојног В. П. Науменка. Лацис и њему блиски плашили су се да „кротки човек и дипломата“ Раковски, под утицајем настојања споља да се примене некакве мере за спас В. П., и

због тога што је цела процедура хапшења, испитивања и обрачуна с покојником била изведена таквом изузетном брзином и пренагљено...

У концентрационом логору при кијевској Че-ка, дуго се задржао некакав Јасински, млади истражни судија из Москве, син веома богатих родитеља. По општем признању затвореника, то је био душевно оболео, ненормалан човек. Његова манија била је жеља да распрода породични иметак, да за добијену своту купи авион и њиме одлети у Париз. Совјетска тајна полиција, у овом детињастом, болесном бунцању видела је скривене завереничке планове.

Пред одлазак бољшевика из Кијева, „друг“ Мануилски, који је постављен за председника Комисије за растерећење затвора, посетио је концентрациони логор, обратио пажњу на нервно оболелог Јасинског и обећао да ће сутрадан лично размотрити његов случај. Сазнавши за то, командант Ву-че-ка, Алтохин, сутрадан у зору појавио се у аутомобили и хитро пребацио Јасинског у свеукрајинску Че-ка, где је истог дана био стрељан...

У једној од просторија Ву-че-ка, заједно с „контрареволуционарима“ и „заклетим непријатељима совјетске власти“, седео је инспектор сверуске Че-ка, *persona grata*, кога је Лењин специјално послао из Москве, зарад ревизије Че-ка за Украјину.

Повод таквом занимању послужила је прекомерна строгаћа и ревност, испољена приликом њиховог разматрања учинка Че-ка, посебно у случају морнара Пиранова – убице кијевског сликара, проф. Мурашка. Лењинов „Ревизор“ инсистирао је на стрељању бандита Пиранова, супротно одлуци

Лациса и компаније, који су закључили да елементи попут Пиранова посебну опасност за друштво не представљају.

Таква врста понашања московског „ревизора“, која је провејавала у целом низу случајева, била је схваћена као непожељна и чак опасна, и он је био привремено „опозван“, у циљу смиривања прекомерне љубопитљивости...

Занимљив случај из закулисног живота Че-ка, случај, у потпуности прикладан за „роман тајанствених пустоловина“, испричао нам је проф. С., преседевши дуго у Ву-че-ка.

Једном су, код њега у собу, под наоружаном пратњом, увели групу ухапшених, која се састојала од младе милосрдне сестре, лекара у војној униформи и помоћника команданта свеукрајинске Че-ка, Никифорова, који је важио за једног од најсвирепијих поборника стрељања у Ву-че-ка.

Из прича доктора и милосрдне сестре изоштрила се оваква слика. У свеукрајинској Че-ка, налазила се у заточењу пољска грофица М., коју је „колегијум“ Ву-че-ка осудио на стрељање. Извршење пресуде било је поверено Никифорову. И ево, тог пута, супротно својој уобичајеној тачности и прецизности, целат Никифоров само је прострелио своју жртву, лако је ранивши. После тога је М., у дубокој несвести, била пребачена на „мртвачке таљиге“, уместо на гомилу убијених. Али то није била ни грешка ни случајност. На путу за град, таљиге су се зауставиле у једној од болница на Печорску. М. су спустили, била је превијена, и она се без трага и срећно сакрила уз помоћ пријатеља који су је очекивали...

Садржај

Совјетска инквизиција	7
Необични докторови доживљаји	17
Црвена круна	32
У ноћи уочи 3.	42
Пехар живота	60
Број 13. – Кућа Елпит-Рабкомуне	67
Црвена застава	79
Птице на мансарди	82
Град КиЈев	88
Псалам	100
Ка-ен-пе и Ка-пе	109
Прва дечја комуна	117
Напад	124
Аритметика	134
Рола-Ројс или доберман-пинчер	137
Кинеска прича	146
Боеми	160
Пурпурно острво	169
Канова ватра	202
„Ревизор“ с избацивањем	226
Преко телефона	230
Песница књиговође	234
Убио сам	239
Био је мај... ..	240
Тајном пријатељу	260